

PROTESTANTIZACIJA ROMA U JUGOISTOČNOJ SRBIJI: MOGUĆI OBRAZAC USPEŠNE SOCIJALNE REINTEGRACIJE?*

Jasmina Petrović^{1**}

Departman za sociologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, Srbija

Knjiga Dragana Todorovića *Romi na talasima novoprotestantizma* bavi se protestantizacijom Roma u jugoistočnoj Srbiji sa ciljem da osvetli ovaj fenomen u pogledu: samog toka širenja protestantizma u navedenom regionu u dijahronoj perspektivi; puteva, odnosno načina na koji se on širi, kao i specifičnih faktora koji tome doprinose, kada je reč o romskoj etničkoj grupi; ishoda ili kako autor kaže “učinka” procesa prelaženja Roma na neku od novoprotestantskih denominacija.

Nakon sociološkog oslikavanja početka procesa protestantizacije u jugoistočnoj Srbiji sa osvrtom na njegov tok među romskom populacijom, uključujući i postepenu institucionalizaciju u vidu formiranja bogomolja različitih denominacija, autor detaljno opisuje mehanizme širenja trećeg kraka hrišćanstva, prevashodno kroz misionarenje i preobraćenje. Kao specifični uslovi koji doprinose protestantizaciji Roma, analizirane su grupe socijalno-ekonomskih, bogoslovskih, kulturnih i političkih faktora. Ovo poglavlje sadrži vrlo detaljnu pojmovnu analizu ključnih koncepata iz različitih teorijskih vizura, ali i vrlo slikovit prikaz iskustava kazivača (vernika i starešina), kao i autorovo sumiranje preovlađujućih obrazaca primanja protestantske vere među Romima i specifičnosti u pojedinim denominacijama. Dobar balans između tumačenja ovih fenomena u teoriji sociologije religije i analize i uopštavanja nalaza istraživanja svedoči o teorijskoj utemeljenosti studije kao i velikom trudu da se sažme i uopšti bogati empirijski materijal.

Poglavlje o ishodima protestantizacije posebno je značajno budući da otkriva u kolikoj meri je izbor manjinske religijske pripadnosti kod Romske populacije doneo promena ne samo u pogledu verskih uverenja i religijske participacije (praktikovanja verskih običaja), nego i u domenu ukupnog kulturnog identiteta Roma. Neka pitanja koja je otvorila ova knjiga poput onih: a) kada i na koji način Romi formulišu, afirmišu, dovode u pitanje i brane pojmove božanstva; b) kako uključuju religiju u svoje

¹ Autor za korespondenciju: jasmina.petrovic@filfak.ni.ac.rs

*Dragan Todorović (2025). *Romi na talasima novoprotestantizma*. Niš: Filozofski fakultet

Припремљено у оквиру пројекта *Социологија, наука, настава и тржиште рада у сусрет 55. годишњици рада Филозофског факултета Универзитета у Нишу*, који се изводи на Филозофском факултету Универзитета у Нишу (бр. 373/1-12-01).

Rad citirati kao: Petrović, J. (2026). Protestantizacija Roma u jugoistočnoj Srbiji: mogući obrazac uspešne socijalne reintegracije? *Godišnjak za sociologiju* 22(36), 103-105

** <https://orcid.org/0000-0002-9342-0287>

životne svetove – u identitete, međuljudske odnose, emocionalnosti, svakodnevne rutine; te c) kako upravljaju pojmovima religije, morala i devijantnosti na dnevnoj bazi, veoma su značajna i svakako prevazilaze okvire socioloških uvida. Ona mogu posebno biti zanimljiva i sa stanovišta filozofije religije, antropologije i etnologije.

Za sociologe posebno značajan nalaz jeste uočavanje povezanosti između nedovoljne zainteresovanosti tradicionalnih verskih zajednica za integraciju romske etničke grupe i efekata delovanja manjinskih verskih zajednica. Takva okolnost, uz konstantni nepovoljni socijalno-ekonomski položaj Roma, ključni su razlozi okretanja Roma ka alternativnim verskim pripadnostima. Primanje novog verskog identiteta transformiše Rome protestante u grupu sa dvostrukim manjinskim identitetom: etničkim i verskim. Međutim, sudeći prema nastalim promenama, nova verska pripadnost i prihvatanje u verskim zajednicama donosi stvarnu priliku za promenu slike o vlastitom postojanju i preduslova za inkluziju. Studija zapravo pokazuje da se kao najvažniji ishodi protestantizacije pojavljuju značajne promene na nivou kulture svakodnevnog života, obrazaca sklapanja brakova, obrazovanja, ekonomskog ponašanja, te ublažavanje socijalne isključenosti. Prisutne su i izvesne promene na nivou ličnog i grupnog identiteta i slabljenje veze sa tradicionalnim kulturnim obrascima.

Studija je izvedena polazeći iz vizure teorije racionalnog izbora. Odabir upravo tog teorijskog bekgrunda potiče od činjenice da je religijski pluralizam i mogućnost izbora pojedinca postao legitiman obrazac savremenog društva, kao i od osnovne teze/ideje ove studije da se među ključnim faktorima za protestantizaciju Roma nalaze nedovoljna zainteresovanost većinskih verskih zajednica za integraciju romske etničke zajednice, baš kao i njihov nepovoljan socijalno-ekonomski položaj. Dakle, racionalno birajući pripadnost jednoj od novoprotestantskih nominacija Romi čine otklon od verskih zajednica koje ih ne prihvataju, te integrišući se u nove male verske zajednice, pokušavaju da simbolički i praktično “razreše” svoj marginalizovani položaj kako u verskoj, tako i u široj zajednici. Kroz pomno iščitavanje iskaza kazivača nametnula se ideja da je možda moguće iskoristiti potencijal teorije simboličkog interakcionizma za tumačenje njihovih izbora. Naime, dvostruka opresija čini da romska etnička grupa razvije jedan obrazac reakcije na stigmatizaciju koji je Nensi Herman nazvala *grupisanje*² (“group alignment”). Grupisanje kao odgovor na stigmatu podrazumeva aktivnu uključenost u zajednicu stigmatizovanih; kroz osećanje pripadnosti određenoj grupi kada se umanjuju negativni efekti stigmatizacije zbog socijalne i emotivne podrške onih koji “dele” stigmatu. Pritom ova vrsta odgovora na stigmatu se može pojaviti u više varijanti: a) kao potpuno “uranjanje” (“immersing”) u podkulturu stigmatizovane grupe, b) izbegavanje okruženja koja mogu da „aktiviraju” stigmatu, c) kroz normalizaciju, tačnije minimiziranje razlika između stigmatizovanih i stigmatizatora (na primer, preko pozivanja na zajedničke odrednice identiteta), d) kroz aristokratizaciju, tj. pridavanje posebnog (pozitivnog) značaja stigmatizovanom iskustvu ili kroz e) “ponišćavanje” (“nihilizing”) iskustava onih koji stigmatizuju, tačnije preko percepcije njihovih obrazaca ponašanja kao

² Reč je o studiji Nancy J. Herman, (1995). *Deviance: A Symbolic Interactionist Approach*. Lanham: General Hall.

devijantnih (Herman, 1995, p. 450.). Čini mi se da je sve obrasce “grupisanja” moguće pronaći u iskazima kazivača, pa je moj predlog da se u budućim istraživanjima razmotri i ovaj teorijski aspekt i unese simbolička perspektiva tumačenja reakcije na opresiju.

Na kraju, potrebno je osvrnuti se na metodologiju na kojoj je zasnovana monografija. Primenjujući multimetodski pristup kolega Todorović je izveo istraživanje u pet okruga jugoistočne Srbije i čak 27 opština. Sprovedeni su polustrukturisani intervjui sa: 1. vernicima (Hrišćanske baptističke Crkve, zajednice Jehovinih svedoka, Hrišćanske adventističke crkve i Evangeoske pentakostalne crkve – po brojnosti srazmerno učešću ovih zajednica u verskom koloritu Roma; 2) starešinama pomenutih crkava/verskih zajednica (Romi i neromi); 3) verskim vođama većinskih religija Roma (SPC i Islamske zajednice).

Premda je studija pretežno zasnovana na građi dobijenoj sprovođenjem produbljenih intervjua na pomenutim grupama, iskustvena evidencija uključuje i raznovrsni empirijski materijal nastao na osnovu posmatranja, uključujući bogat audio i vizuelni materijal snimljen tokom posmatranja, kojim je upotpunjena slika o verskim praksama Roma neoprotestanata. Tako bogata iskustvena evidencija na dobro planiranom uzorku omogućila je sagledavanje iskustva ključnih aktera protestantizacije u svim važnim aspektima. Sumiranjem bogatih kazivanja i beležaka sa posmatranja stečeni su vredni uvidi o procesu protestantizacije Roma, verskim praksama u okviru različitih neoprotestantskih zajednica i različitim religijskim perspektivama. Osim toga nalazi istraživanja pružili su svojevrсни prikaz načina održavanja religioznih gledišta na individualnom i kolektivnom planu, otkrivajući povezanost religije i drugih oblasti društvenog života romske etničke zajednice. Zahvaljujući dobroj opremljenosti teorijskim znanjima, dobijeni nalazi nisu ostali na nivou puke deskripcije konkretnih pojedinaca i zajednica, nego su dobili svojstvo transferabilnosti. Stoga, iako primenjena kvalitativna metodologija ne dopušta uopštavanje rezultata u statističkom smislu, kada je na korektan način primenjena, ona omogućava da se rezultati i zaključci jedne studije mogu primeniti ili preneti na druge kontekste, situacije, grupe ili okruženja.

Zbog svih navedenih kvaliteta monografija *Romi na talasima novoprotestantizma*, u izdanju Filozofskog fakulteta u Nišu, zaslužuje svaku preporuku sociološkoj i široj stručnoj javnosti. Verujem da će studija podstaći radoznalost mlađih istraživača na dodatna ispitivanja ovog važnog i zanimljivog socijalnog fenomena. Istovremeno se nadam da će kolega Todorović imati motiva da u longitudinalnom preseku sagleda promene koje su se dogodile na polju širenja protestantizma među Romima nakon skoro decenije i po od izvođenja svog prvog istraživanja u funkciji izrade doktorske disertacije.

RECEIVED: 13.06.2026.

ACCEPTED: 17.06.2026.

jasmina.petrovic@filfak.ni.ac.rs